

Vergrijzing en immigratie: een grote uitdaging voor Europa

Europa kampt met twee belangrijke fenomenen die van invloed zijn op haar bevolking: de vergrijzing van de bevolking en internationale immigratie. Die twee factoren beïnvloeden zowel de omvang van de bevolking als haar structuur. Zo werken ze door in de samenstelling van de bevolking, meer in het bijzonder op vlak van leeftijd, geslacht en sociaaleconomische groepen. De **bevolkingsgroei** is het resultaat van het samenspel van twee elementen: natuurlijke groei en migratiegroei. De *natuurlijke groei* - of aanwas - wordt bepaald door een langere levensverwachting en een dalend geboortecijfer. De verhouding qua leeftijdsgroepen van de bevolking toont een omgekeerde tendens in vergelijking met de vorige eeuw: jongeren maken voortaan een kleiner deel van de bevolking uit, terwijl het aandeel ouderen aan het stijgen is. De *migratiegroei* wordt dan weer bepaald door de binnenkomsten (immigratie) in en de vertrekken (emigratie) uit een bepaalde geografische zone. In de jaren negentig keerden de tendensen in Europa om: sindsdien overtreft de migratiegroei de natuurlijke groei.

Vergrijzing en immigratie doen veel vragen rijzen, zowel op het gebied van demografie, economie als maatschappij. Deze negende Myriatics wil een nieuw licht werpen op bepaalde kerncijfers, om de begrippen bevolkingsgroei, natuurlijke groei en migratiegroei beter te vatten. Een goed begrip van die termen is onmisbaar voor het demografisch debat dat tegenwoordig wordt gevoerd. Door de toestand in Duitsland, Frankrijk en België met elkaar te vergelijken toont deze mini-studie ook de onderlinge samenhang van vergrijzing en de internationale migratiestromen aan.

De demografische groei in Europa is zwak en komt vooral voort uit de internationale migratie

Europa kan vanuit het perspectief van het Europees continent of dat van de Europese Unie (EU-28)¹ worden bekeken. Het eerste heeft het voordeel dat de demografische tendensen op lange termijn kunnen worden overschouwd dankzij de gegevens van de Verenigde Naties die beschikbaar zijn voor de laatste vijf decennia. Dit is niet het geval voor de Eurostat-gegevens voor de EU-28. Het continentaal perspectief laat ook toe evoluties in kaart worden te brengen die niet door het wordingsproces van de Europese Unie worden beïnvloed.

Het **continent Europa** (Figuur 1) vertoont een totale demografische groei die naar beneden duikt vanaf de jaren 1960 (9,5 per 1.000 inwoners) tot het einde van de jaren 1990 (-0,2 per 1.000 inwoners). De totale groei trok vervolgens opnieuw aan tot 2005 (1,9 per 1.000 inwoners) om begin de jaren 2010 weer te dalen (1 inwoner per 1.000).

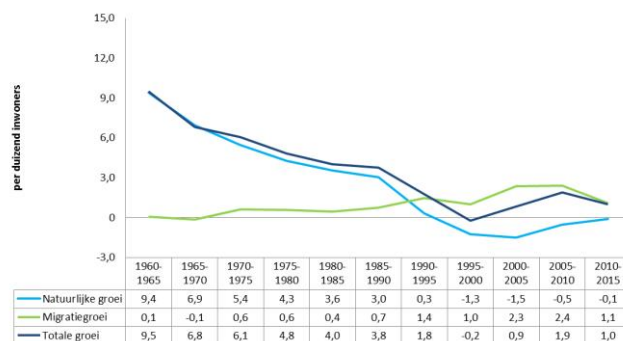
Uit de curve van de totale groei blijkt dat de demografische tendensen van het Europese continent gekenmerkt zijn door een zwakke natuurlijke groei die in de jaren 1990 zelfs negatieve waarden bereikte (Figuur 1). Met andere woorden: in die periode lag het sterftecijfer hoger dan het geboortecijfer. Tegelijk neemt de migratiegroei van het continent geleidelijk toe tot in 2010 om daarna weer te dalen. Het Europese continent is sinds de jaren 1960 een oord van bestemming, waar de immigratie hoger ligt dan de emigratie.

De Europese bevolking neemt traag maar gestaag toe door het effect van migratie.

Over de periode 2010-2015 bedraagt de natuurlijke groei -0,1 per 1.000 inwoners en

de migratiegroei 1,1 per 1.000 inwoners. De totale groei, namelijk de som van natuurlijke en migratiegroei, is 1 inwoner per 1.000.

Figuur 1. Natuurlijke groei, migratiegroei en totale groei in het Europese continent. Bron: Verenigde Naties, *World Population Prospects*.

De demografische groei wordt gedefinieerd als de stijging van de bevolkingsgrootte. We spreken van groei als het aantal inkomenden, door geboorten en internationale immigratie, hoger ligt dan het aantal uitgaanden, door overlijdens of internationale emigratie.

De **totale bevolkingsgroei** of **demografische groei** kan worden gedefinieerd als de **som** van twee vormen van groei:

- **De natuurlijke groei:** het verschil tussen geboorten en overlijdens op een bepaald grondgebied,
- **De migratiegroei:** het verschil tussen internationale immigratie en emigratie op een bepaald grondgebied.

De **wereldbevolking**, van haar kant, kent een constante positieve groei. Ter vergelijking: tussen 2010 en 2015 bedroeg de demografische groei wereldwijd 11,9 bijkomende inwoners per 1.000 inwoners per jaar.

De demografische groei in Europa is zwak in vergelijking met de rest van de wereld.

¹ **EU-28:** België, Bulgarije, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Ierland, Italië, Kroatië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Polen, Portugal, Roemenië, Spanje, Tsjechië, Slovakije, Slovenië, Verenigd Koninkrijk, Zweden,.

Europees continent: EU-28 (behalve Cyprus) + Albanië, Andorra, Bosnië-Herzegovina, Eiland Man, Faeröer, Gibraltar, Heilige Stoel (Vaticaanstad), IJsland, Kanaaleilanden, Liechtenstein, Macedonië, Moldavië, Monaco, Montenegro, Noorwegen, Oekraïne, Russische Federatie, San Marino, Servië, Wit-Rusland, Zwitserland.

Niet alle migranten zijn vreemdelingen: mensen kunnen ook emigreren uit het land waarvan ze de nationaliteit hebben, of erheen immigreren in het geval van terugkeermigratie.

De natuurlijke groei slaat niet alleen op de mensen met de nationaliteit van een land: geboorten en overlijdens kunnen ook betrekking hebben op vreemdelingen.

De Europese Unie: een aangehouden demografische groei ondanks een heel lage natuurlijke groei

In haar geheel kent de EU-28 een grotere relatieve demografische groei dan het Europese continent. Sinds 2005 is de totale groei nooit onder de 2,2 per 1.000 inwoners gezakt. Dat minimum werd bereikt in 2011 en 2012. De tendensen sinds 2005 tonen een redelijk hoge en regelmatige totale groei, tussen de 2 en 4 per 1.000 inwoners (Figuur 2). In 2010 bedroeg de totale groei bijvoorbeeld 2,5 per 1.000 inwoners. Dit betekent dat per 1.000 inwoners een verhoging wordt opgetekend van 2,5 inwoners tussen 1 januari en 31 december 2010. Van die 2,5 inwoners is 1 afkomstig uit geboorten (natuurlijke groei) en 1,5 uit immigratie (migratiegroei).

Sinds 2008 gaat de **natuurlijke groei** in dalende lijn. Het aantal geboorten en overlijdens per 1.000 inwoners groeien naar elkaar toe sinds 2008 (Figuur 2). Tussen 2008 en 2016 is het aantal geboorten per 1.000 inwoners van 10,9 naar 10 gedaald. Dat is te verklaren door de economische crisis die de EU-28 sinds 2008 heeft getroffen, waardoor geboorten werden uitgesteld (Pison, 2011). **Het jaar 2015 is een keerpunt: voor het eerst heeft de EU-28 een negatieve natuurlijke groei, dus meer overlijdens dan geboorten** (Figuur 3).

Het begrip 'per 1.000 inwoners'

Om de bevolkingsgroei in landen of groepen van landen met elkaar te vergelijken, is het belangrijk de oorspronkelijke grootte van de bevolking te controleren. Een toename van 100.000 inwoners heeft immers niet dezelfde impact in IJsland (338.349 inwoners op 01/01/2017) als in Frankrijk (66.989.083 op 01/01/2017). Door de gegevens om te zetten in 'per 1.000', namelijk in tienden van percentages, wordt een uniforme lezing mogelijk van de evoluties, die vergelijkingen mogelijk maakt. Een jaarlijks groeicijfer van 10 per duizend stemt overeen met een toename van tien inwoners per 1.000 per jaar, wat neerkomt op 3.383 inwoners in IJsland tegenover 669.891 inwoners in Frankrijk op een jaar tijd. Ook al is de evolutiesnelheid gelijk, de effectieve aantallen lopen erg uiteen.

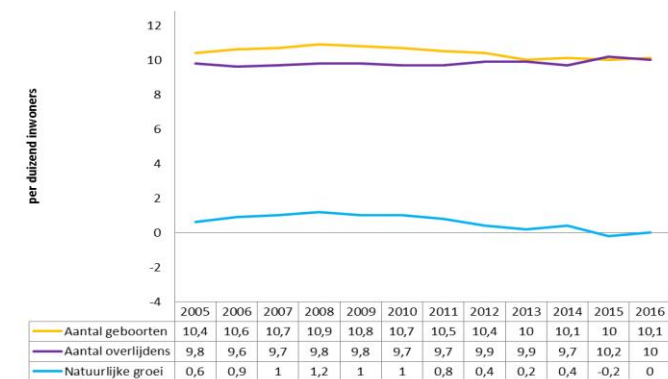
De **migratiegroei** kan op haar beurt worden ingeschat door middel van het verschil tussen de totale groei en de natuurlijke groei. Sinds 2005 is de migratiegroei hoger dan de natuurlijke groei (figuur 2) en sinds 2010 wordt het verschil tussen beide alleen maar groter. De heel lage natuurlijke groei, zelfs negatief in 2015, wijst des te meer op het belang van het migratiefenomeen voor de Europese demografische groei. In 2016 is de totale groei van 2,4 inwoners per 1.000 inwoners, ondanks een natuurlijke nulgroei, uitsluitend het gevolg van migratie.

In 2016 is de natuurlijke groei in de EU-28 nul: de volledige demografische groei is het resultaat van migratie.

Figuur 2. Natuurlijke groei, migratiegroei en totale groei in de EU-28. Bron: Eurostat.

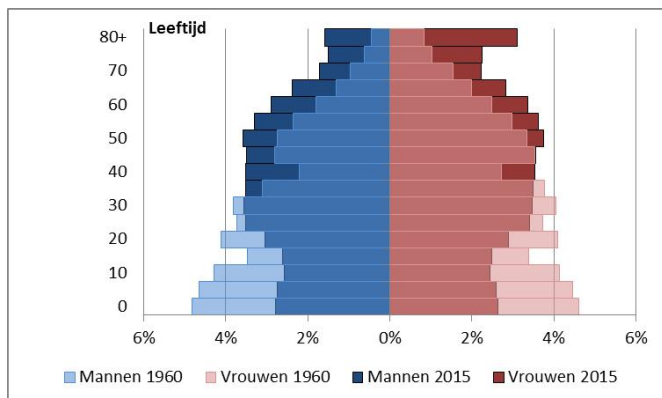
Figuur 3. Aantal geboorten en overlijdens per 1.000 inwoners in de EU-28. Bron: Eurostat

De vergrijzing is een realiteit in Europa, maar verschilt van land tot land

De vergrijzing raakt de hele wereldbevolking, maar niet in dezelfde mate, in alle landen of regio's. Europa wordt in het bijzonder getroffen door dit fenomeen, met een toename van het aandeel ouderen en een daling van het aandeel van de jongeren (Pison, 2009).

Figuur 4. Leeftijds- en geslachtsstructuur van de bevolking van het Europese continent in 1950 en in 2015. Bron: Verenigde Naties (World Population Prospects), 2017.

De verdeling volgens leeftijd en geslacht van de bevolking van het Europese continent (Figuur 4) illustreert het fenomeen van de vergrijzing goed. De overlappende piramiden (voor 1960 en 2015) tonen een **vermindering van het aandeel van de jongeren** in de totale bevolking, met een versmalling aan de basis van de piramide. Bovenaan wordt een **verhoging van het percentage van de personen van 40 jaar en ouder** vastgesteld en ook het aandeel personen van 80 jaar en ouder is tussen 1960 en 2015 verdrievoudigd. Die elementen wijzen op een verandering in de structuur van de bevolking van het Europese continent: **de Europeanen zijn vandaag gemiddeld ouder dan 50 jaar geleden.**

Ook al is het verheugend dat de levensverwachting is gestegen, toch stelt de demografische vergrijzing Europa voor een aantal uitdagingen. Het is essentieel om het **welzijn van de ouderen** te garanderen. Dat houdt ook de betaling in van **pensioenen** die voldoende hoog zijn om een behoorlijke levensstandaard te vrijwaren, evenals een aanbod van **gezondheidszorgen, op lange termijn** dat is aangepast aan de beperkingen en de achteruitgang van de gezondheid die een groot deel van de oudere personen treffen. Het is belangrijk dat er binnen de bevolking op arbeidsactieve leeftijd een voldoende omvangrijke **actieve bevolking** is om die kosten te dragen. Bovendien is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de levensverwachting van verschillende factoren afhangt: het geslacht maar ook sociale ongelijkheid.

De demografische vergrijzing

De vergrijzing is het resultaat van het samenspel van drie fenomenen:

✓ De verlenging van het leven

Dankzij de vooruitgang op het gebied van de geneeskunde, de persoonlijke en collectieve hygiëne en de vooruitgang van techniek en technologie in de voedingssector, is de levensduur sinds de 19de eeuw in Europa sterk gestegen. Kindersterfte komt veel minder voor en ouderen sterven op steeds hogere leeftijd. Door de sociale vooruitgang kon ook het aantal overlijdens te wijten aan extreme armoede of arbeidsongevallen worden teruggedrongen.

✓ De vermindering van het aantal geboorten

De daling van het sterftecijfer bij kinderen op jonge leeftijd en een bepaalde sociale vooruitgang hebben ervoor gezorgd dat de positie van kinderen en vrouwen in onze maatschappij is veranderd. Dat leidde onder meer tot de ontwikkeling van contraceptie en tot een daling van het gemiddelde aantal kinderen per vrouw op vruchtbare leeftijd (15 tot 49 jaar).

✓ De generatie van de babyboomers komt op pensioengerechtigde leeftijd

Na de Tweede Wereldoorlog kende het aantal geboortes in Europa een boom die duurde tot in de jaren 1970. Nu en in de komende jaren zullen die generaties de pensioengerechtigde leeftijd bereiken en de actieve bevolking verlaten. De volgende generaties, die minder omvangrijk zullen zijn, zullen moeten instaan voor de sociale lasten, zoals de pensioenen en de zorg op langere termijn.

De vergrijzing van de bevolking staat gelijk met de verhoging van de gemiddelde leeftijd van de bevolking: een groeiend aandeel oudere personen in de bevolking tegenover een afnemend aandeel jongeren.

Internationale migratie, een bron van verjonging voor de Europese bevolking?

Net als in het hele Europese continent is de leeftijdsstructuur in de EU-28 gekenmerkt door vergrijzing: de basis van de piramide is smal, wat wijst op een relatief beperkt aandeel jongeren in vergelijking met de grote aanwezigheid van personen van 30 jaar en meer (

Figuur 5). Op 1 januari 2016 vertegenwoordigden de personen van 65 jaar en ouder 21% van de bevolking van de EU-28. Ter vergelijking: de personen van 65 jaar en ouder vertegenwoordigden 2% van de immigrantenpopulatie die in de loop van 2016 in de landen van de EU-28 binnenkwam. De immigranten die in 2016 de EU-28 binnenkwamen vertegenwoordigden minder van 1% van de totale bevolking van de EU-28 (3,5 miljoen immigranten in 2016 op een totale bevolking van 510 miljoen inwoners in alle landen van de EU-28 samen).

De combinatie van die leeftijdsstructuren zou kunnen suggereren dat de internationale migratie als een middel kan worden gezien om de effecten van de vergrijzing in de EU terug te dringen, onder meer door de actieve bevolking te versterken. Daarbij mogen echter wel een aantal voorwaarden niet uit het oog worden verloren:

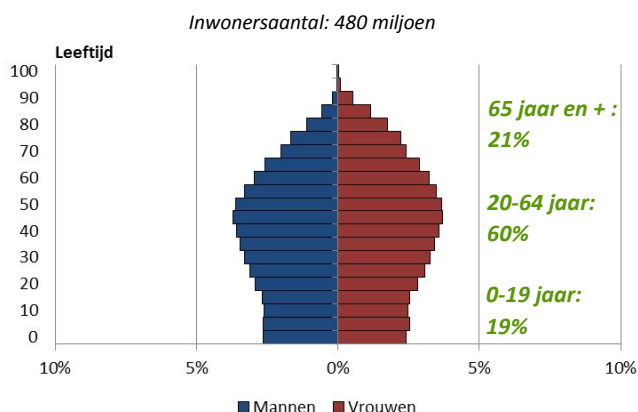
- **Migratie zou een oplossing op korte termijn zijn maar kan de vergrijzingstendens niet keren.** De actieve migranten zullen immers op hun beurt bijdragen aan de vergrijzing van de bevolking zodra ze niet meer actief zijn. Om de vergrijzing echt te kunnen compenseren en het aandeel van de actieve bevolking door de tijd heen intact te kunnen houden, zou er bijgevolg een groeiende en zeer omvangrijke immigratie nodig zijn, die maar moei-

lijk te realiseren is (Jayet, Ragot, Rajaonarison, 2001). De immigratie kan echter wel verhinderen dat de totale bevolking daalt (Le Bras, 2008).

- De positieve effecten van immigratie kunnen enkel worden geoptimaliseerd als **de migranten zowel sociaal, economisch als politiek echt worden geïntegreerd in de gastlanden**. Dat is echter zeker niet vanzelfsprekend, aangezien er een aantal belemmeringen bestaan. Enerzijds **zijn de beroepskwalificaties en de beroepservaring van de migranten niet noodzakelijk afgestemd op de Europese arbeidsmarkt**. Gemiddeld ligt het opleidingsniveau van de migranten lager dan dat van de autochtonen, vooral wanneer werk niet het migratiemotief is (OESO/EU, 2014). Daarnaast is het migratiebeleid niet altijd voldoende op de integratie van vreemde bevolkingsgroepen gericht en bestaan er **discriminerende praktijken** (Manço, El Bey, 2017). Een van de aandachtspunten in dit verband is de **erkenning van de diploma's en de competenties van de migranten**. Het is voor de vreemdelingen immers bijzonder moeilijk om een erkenning te krijgen van hun opleidingsniveau (OESO/EU, 2014).

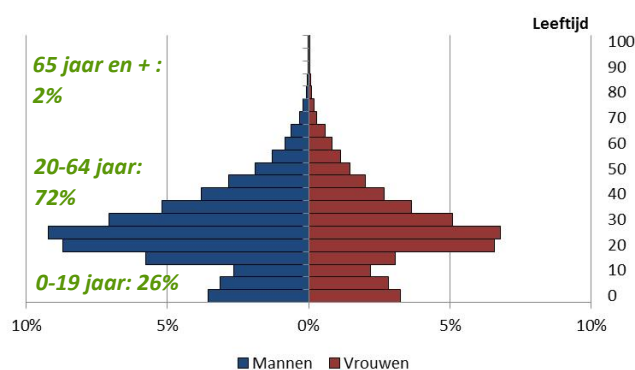
De migratie kan sommige effecten van de vergrijzing milderden, maar ze kan deze ontwikkeling niet tegenhouden.

Figuur 5. Leeftijds- en geslachtsstructuur van de bevolking van de EU-28 op 1 januari 2016. Bron: Eurostat.

Merk op dat de immigranten die in deze grafiek zijn verrekend alleen de personen betreft die in 2016 zijn geïmmigreerd naar de betrokken landen, buiten de personen die geboren zijn in het land van aangifte. De personen die in België zijn geboren en in 2016 naar België zijn geïmmigreerd (na een verblijf in het buitenland) zijn hier niet verrekend.

Figuur 6. Leeftijds- en geslachtsstructuur van de populatie die in 2016 immigrerde naar de EU-28 (behalve Ierland, Griekenland, Oostenrijk, Roemenië, Slovenië en het Verenigd Koninkrijk bij gebrek aan gegevens over de leeftijd). Bron: Eurostat.

De demografische situatie in Europa verschilt sterk van land tot land

Zowel wat de immigratie als wat de vergrijzing betreft, is de situatie in de Europese landen heel uiteenlopend. De voorbeelden van Frankrijk, Duitsland en België illustreren duidelijk de verscheidenheid op het gebied van migratietendensen en vergrijzing tussen de landen van Europa.

Verscheidenheid op het gebied van immigratie

Immigratie is een verschijnsel dat afhangt van interne factoren van elk land, zoals het migratiebeleid en de integratie van migranten, maar ook van externe factoren als de economische en politieke toestand in de landen van herkomst. Ook de individuele verwachtingen van de migranten verschillen naargelang hun eigen kenmerken en de context waarin ze leven. De keuze van het gastland zal worden bepaald door de persoonlijke voorkeuren van de migrant, die met de taal te maken kunnen hebben of met al bestaande contacten in een bepaald land, maar ook door de beperkingen en de kansen

die verband houden met het migratie- en integratiebeleid en met de voorwaarden voor de toegang tot het verblijfsrecht.

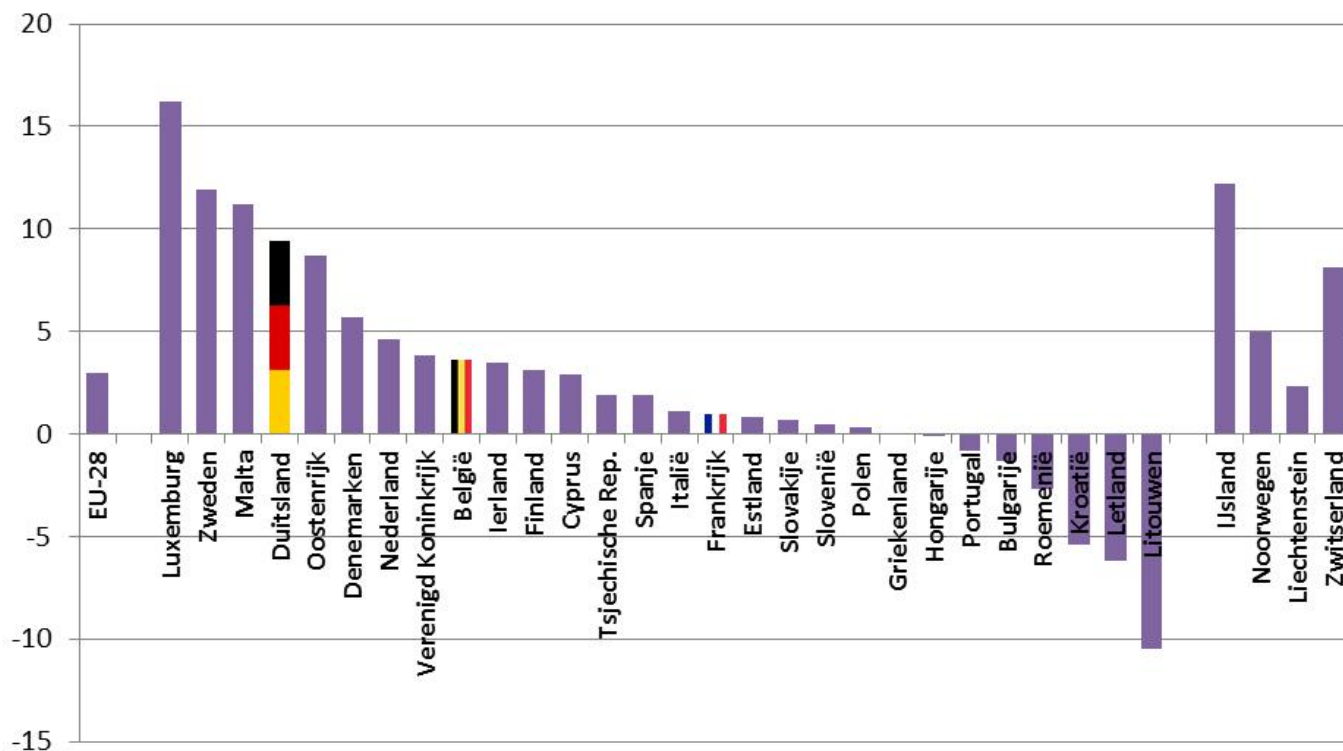
In 2016 telde de EU-28 3 migranten per 1.000 inwoners. Dit betekent dus dat het migratie-effect, voor elke 1.000 inwoners, goed is voor 3 bijkomende personen in de EU-28 in de loop van 2016. Achter dit gemiddelde gaan grote verschillen schuiltussen de diverse lidstaten van de EU (Figuur 7). Luxemburg heeft het hoogste cijfer met een migratiegroei van 16,2 per 1.000 inwoners (de immigratie overtreft de emigratie), terwijl in Litouwen het andere uiterste wordt vastgesteld, met -10,5 per 1.000 inwoners (hier zijn er dus minder immigranten dan emigranten). De situatie in Duitsland, België en Frankrijk is telkens anders. Duitsland is het 4de land van de EU-28, met een migratiegroei van 9,4 per 1.000 inwoners in 2016. Frankrijk staat onderaan in de rangschikking met een migratiegroei van 1 per 1.000 inwoners. België neemt een middenpositie in met een migratiegroei van 3,6 per 1.000 inwoners.

Volgens Eurostat wordt het **begrip immigratie** gedefinieerd als het feit om zijn gebruikelijke verblijfplaats gedurende een effectieve of voorziene periode van minstens 12 maanden in een land te vestigen, wanneer zijn vorige verblijfplaats zich in een ander Europees of derde land bevond.

Figuur 7. Migratiegroei per 1.000 inwoners in de landen van de EU-28 (+Zwitserland, Liechtenstein, IJsland en Noorwegen) in 2016.

Bron: Eurostat.

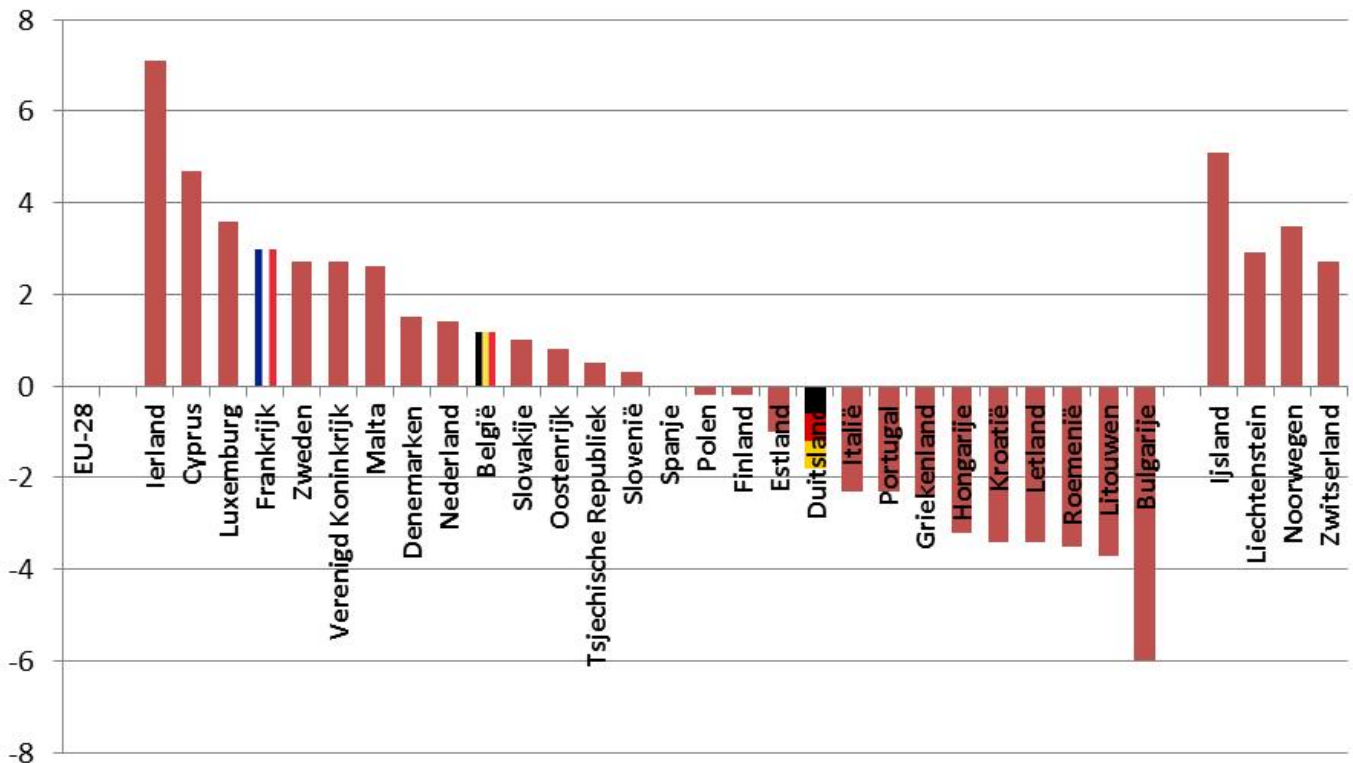
Verscheidenheid van de vergrijzingstendensen

Hoewel de EU-28 in haar geheel af te rekenen krijgt met het probleem van de vergrijzing en met een **natuurlijke nulgroei** (Figuur 8), is dit verschijnsel niet in alle landen gelijk. Als we Frankrijk, Duitsland en België als referentie nemen, kan telkens een andere situatie worden vastgesteld: Frankrijk wordt gekenmerkt door een grote natuurlijke groei (3 per 1.000 inwoners), terwijl Duitsland een negatieve natuurlijke groei laat optekenen (-1,8 per 1.000 inwoners). Voor België is de natuurlijke groei gering maar positief (1,2 per 1.000 inwoners) Daarvoor worden drie belangrijke indicatoren gebruikt.

- **De vruchtbaarheidsindex:** gemiddeld aantal kinderen per vrouw in de vruchtbare leeftijd (15-49 jaar), ongeacht het feit of ze al kinderen hebben. In 2015 bedroeg die index 1,58 in de EU-28 (Eurostat) en 2,45 wereldwijd (Wereldbank).

- **De levensverwachting bij de geboorte:** het aantal jaren dat een persoon kan verwachten te leven afhankelijk van de context. Dit houdt verband met de kenmerken van het gezondheidssysteem, met het individu (leeftijd, geslacht...) en met de levensomstandigheden. In 2015 bedroeg deze, wanneer alle andere parameters gelijk zijn, 81 jaar in de EU-28 (Eurostat) en 72 jaar wereldwijd (Wereldbank).
- **Het aandeel van de 65-jarigen en ouder:** het betreft het aandeel van de personen van 65 jaar en meer in de totale bevolking. Die indicator illustreert de voortschrijdende vergrijzing van een bevolking. In 2015 bedroeg dit 19% in de EU-28 (Eurostat) en 8% wereldwijd (Verenigde Naties, World Population Prospects).

Figuur 8. Natuurlijke groei per 1.000 inwoners in de landen van de EU-28 (+Zwitserland, Liechtenstein, IJsland en Noorwegen) in 2016. Bron: Eurostat.

De situatie van Frankrijk

	In 2015
Vruchtbaarheidsindex	2,0
Levensverwachting bij de geboorte	82,4 jaar
Aandeel 65-jarigen en ouder	18%
Wettelijke pensioenleeftijd	62 jaar

Gegevensbron : Eurostat, CLEISS.

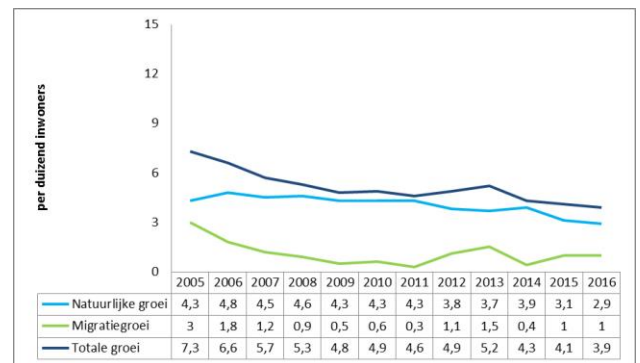
Frankrijk telt 66 miljoen inwoners, van wie 18% 65 jaar en ouder zijn en 26% minder dan 20 jaar oud. De levensverwachting van de Franse bevolking is een van de hoogste van Europa en de vruchtbaarheidsindex is bijzonder hoog voor deze regio van de wereld.

De totale bevolkingsgroei van het land is vrij hoog, maar vertoont wel een dalende tendens (Figuur 9). In 2016 werden 3,9 bijkomende inwoners per 1.000 inwoners geteld. Daarvan zijn er 2,9 het gevolg van natuurlijke groei en 1 van migratie.

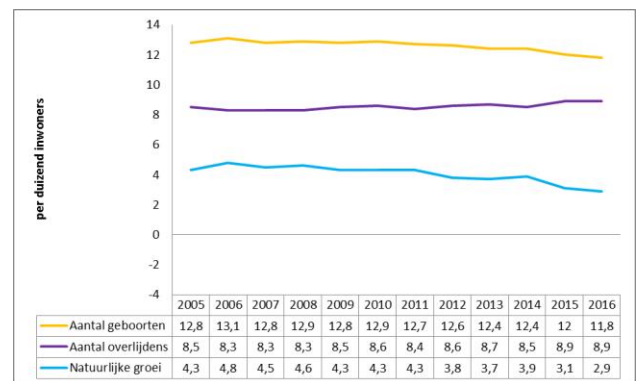
Die hoge vruchtbaarheid in Frankrijk zorgt ervoor dat het land een grote natuurlijke groei kent (Figuur 9). Het aantal geboorten blijft immers het aantal overlijdens per 1.000 inwoners overstijgen (Figuur 10). Toch vertoont de natuurlijke groei in de periode 2005-2016 een dalende tendens en komen het aantal geboorten en het aantal overlijdens per 1.000 inwoners geleidelijk dichterbij elkaar te liggen.

De migratiegroei in Frankrijk is gering in vergelijking met de andere Europese landen, maar wel positief, wat betekent dat er in het land meer immigraties dan emigraties zijn.

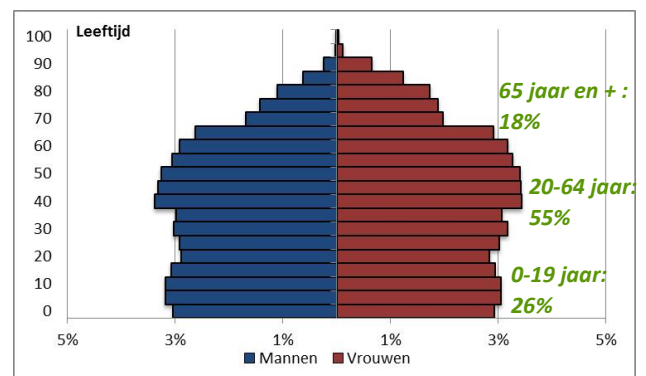
Figuur 9. Natuurlijke groei, migratiegroei en totale groei in Frankrijk. Bron: Eurostat.

Figuur 10. Aantal geboorten en overlijdens per 1.000 inwoners in Frankrijk. Bron: Eurostat

Figuur 11. Leeftijdsstructuur in Frankrijk in 2015. Bron: Eurostat.

De situatie van Duitsland

De situatie in Duitsland is omgekeerd vergeleken met die in Frankrijk. Ze wordt gekenmerkt door een lage vruchtbaarheidsindex en een zeer vergrijzende bevolking. In 2015 waren 21% van de 81 miljoen inwoners 65 jaar of ouder en 18% minder dan 20 jaar oud.

	In 2015
Vruchtbaarheidsindex	1,5
Levensverwachting bij de geboorte	80,7 jaar
Aandeel 65-jarigen en ouder	21%
Wettelijke pensioenleeftijd	65 jaar

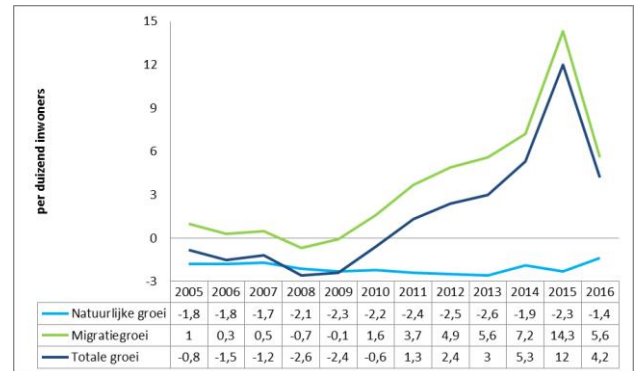
Gegevensbron: Eurostat, CLEISS.

Duitsland wordt gekenmerkt door een aanzienlijke vergrijzing, zeker in vergelijking met zijn buurland Frankrijk. In Duitsland is de vruchtbaarheidsgraad immers zeer laag en de natuurlijke groei is negatief (Figuur 12). Met andere woorden, het aantal overlijdens overtreft, minstens sinds 2005, constant het aantal geboorten (Figuur 13). Indien Duitsland alleen afhankelijk zou zijn van de natuurlijke groei, dan zou zijn bevolking krimpen, wat ook effectief het geval was tot in 2011. Vanaf dat jaar zorgt de migratiegroei voor een positieve totale groei. In 2015 werd een belangrijke piek vastgesteld in de Duitse bevolkingsgroei: 12 per 1.000 inwoners (Figuur 12). Dit buitengewone niveau voor Duitsland werd in dat jaar bereikt ondanks een negatieve natuurlijke groei (-2,3 per 1.000 inwoners) en dankzij een uitzonderlijke migratiecontext (14,3 per 1.000 inwoners). **In het algemeen is Duitsland afhankelijk van een bijzonder hoge migratiegroei om zijn demografische groei in stand te houden.**

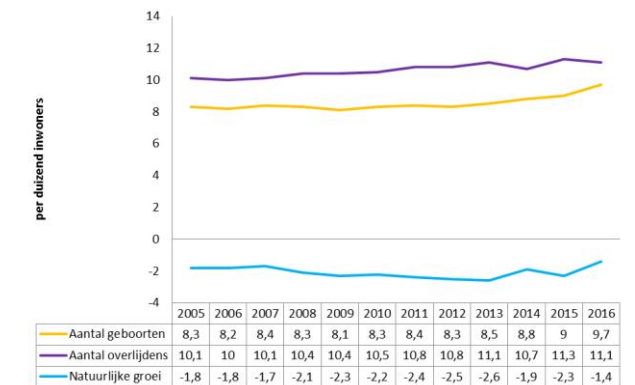
Een van de verklaringen voor het verschil in profiel tussen Frankrijk en Duitsland heeft te maken met het feit dat de babyboom zich in Duitsland vroeger heeft voorgedaan. Een van de kenmerken van het naziregime in de jaren 1930 in Duitsland was immers de aanmoediging van een grote vruchtbaarheid, een "gezin met vier kinderen", en een geringe participatie van de vrouwen aan beroepsactiviteit (Salles, Letablier, 2013). Dit leidde tot een groot aantal geboorten voor de Tweede Wereldoorlog, wat het aanzienlijke aandeel personen tussen 70 en 80 jaar in 2015 verklaart (Figuur 13). Sinds de jaren 1950 staat de Duitse overheid terughoudend tegenover inmenging in het privéleven van koppels. Het nagenoeg volledig ontbreken van beleidsmaatregelen die de Duitsers ertoe aanzetten om een gezin te stichten, kan een verklaring bie-

den voor de huidige leeftijdsstructuur, waarvan de piramide een zeer smalle basis vertoont. In 2011 werd een hervorming van het ouderschapsverlof en van de kinderopvang doorgevoerd in de hoop dat vrouwen beter werk en gezin zouden kunnen combineren en dat het vruchtbaarheidscijfer van het land zou stijgen (Salles, Letablier, 2013).

Figuur 12. Natuurlijke groei, migratiegroei en totale groei in Duitsland. Bron: Eurostat.

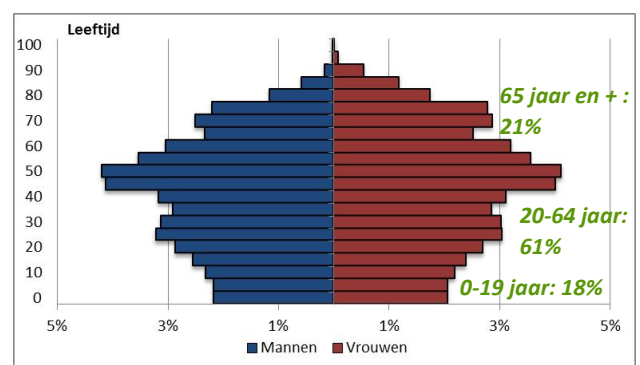

Figuur 13. Aantal geboorten en overlijdens per 1.000 inwoners in Duitsland. Bron: Eurostat

Figuur 14. Leeftijdsstructuur in Duitsland in 2015.

Bron: Eurostat.

De situatie van België

In vergelijking met zijn twee buurlanden neemt België een tussenpositie in. 18% van zijn 11 miljoen inwoners zijn 65 jaar en ouder en 23% zijn minder dan 20 jaar oud.

	In 2015
Vruchtbaarheidsindex	1,7
Levensverwachting bij de geboorte	81,1 jaar
Aandeel 65-jarigen en ouder	18%
Wettelijke pensioenleeftijd	67 jaar

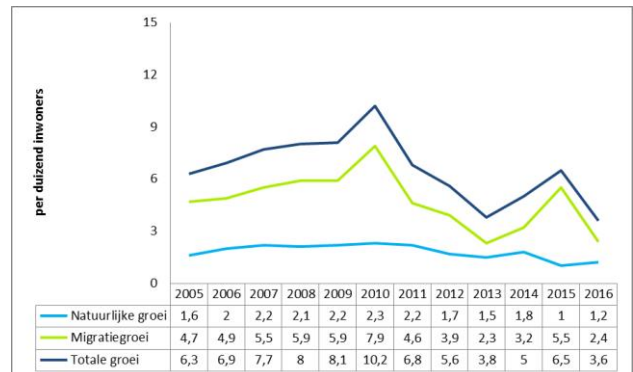
Gegevensbron: Eurostat, CLEISS.

België wordt gekenmerkt door een schommelende demografische groei, die steeg tussen 2005 en 2010, toen hij 10,2 per 1.000 bedroeg. Daarna deed er zich een daling voor tot in 2013, toen de totale groei 3,8 per 1.000 inwoners bedroeg. Vervolgens was er opnieuw een stijging tot in 2015 en daarna een nieuwe daling in 2016, met een groei van 3,6 per 1.000 inwoners.

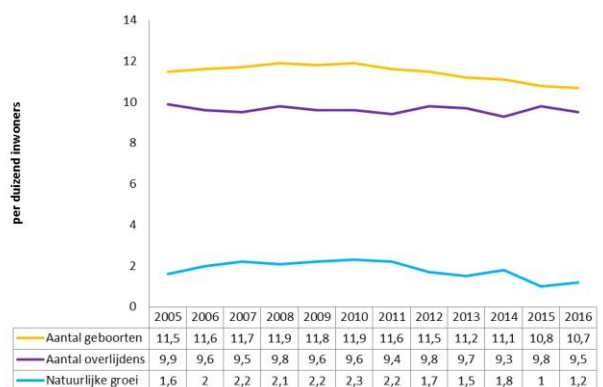
De natuurlijke groei in België is positief, maar gering en dalend, van 2,2 naar 1,2 per 1.000 inwoners in het afgelopen decennium (Figuur 15). **De migratiegroei is daarentegen zeer wisselend en verklaart de grote schommelingen van de totale groei.** Hij is ook groter dan de natuurlijke groei. In 2016 waren van de 3,6 bijkomende inwoners per 1.000 inwoners, 2,4 het gevolg van immigratie en 1,2 van natuurlijke groei (Figuur 15).

Wat de vergrijzing betreft, ligt de situatie in België tussen de Franse en de Duitse situatie. De versmalling aan de basis van de piramide wijst op een vermindering van het aandeel van de jongste inwoners, maar de leeftijdsstructuur blijft vrij evenwichtig (Figuur 17).

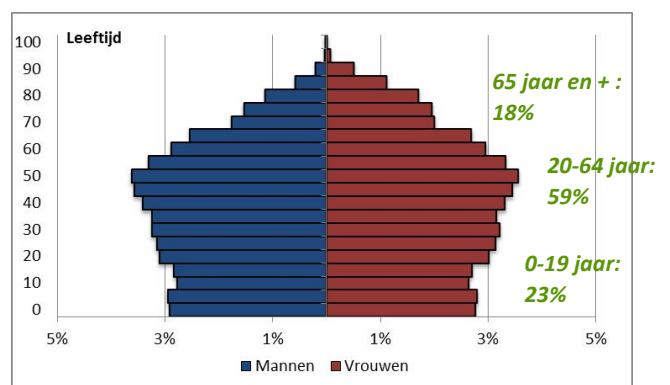
Figuur 15. Natuurlijke groei, migratiegroei en totale groei in België. Bron: Eurostat.

Figuur 16. Aantal geboorten en overlijdens per 1.000 inwoners in België. Bron: Eurostat

Figuur 17. Leeftijdsstructuur in België in 2015. Bron: Eurostat.

De vergelijking tussen Frankrijk, Duitsland en België toont drie verschillende situaties en geeft een beter inzicht in de onderlinge afhankelijkheid tussen demografische veroudering en internationale immigratie.

- ✓ **Frankrijk** wordt gekenmerkt door een grote natuurlijke groei, die wordt verklaard door een aanzienlijk vruchtbaarheidscijfer in vergelijking met de rest van West-Europa. De vergrijzing is beperkt en het land heeft een jonge leeftijdsstructuur. Daarentegen is de migratiegroei vrij gering vergeleken met de rest van de EU-28.
- ✓ **Duitsland** wordt bijzonder hard getroffen door de vergrijzing, in het bijzonder omdat een gezinsbeleid in de afgelopen decennia nagenoeg volledig ontbreekt. De bevolkingsgroei wordt enkel in stand gehouden door de aanhoudende migratiegroei, die een van de grootste is in de EU-28.
- ✓ **België** neemt een tussenpositie in. De vergrijzing is een onbetwistbaar feit, maar ze blijft vrij beperkt in vergelijking met de situatie in andere landen. Wat de immigratie betreft, ligt België boven het Europese gemiddelde.

De projecties van het Planbureau

Het Federaal Planbureau publiceert elk jaar demografische vooruitzichten die informatie geven over de tendensen van de demografische ontwikkeling in België op korte en op lange termijn. In de laatste van die publicaties (februari 2018) worden demografische projecties gemaakt voor de periode tussen 2017 en 2070. Door een aantal hypothesen te formuleren over de evolutie van de internationale migratie, het sterftecijfer en het vruchtbaarheidscijfer, kan het Planbureau een scenario van demografische evolutie bepalen voor België. Aangezien dit gebeurt op basis van de kennis en de tendensen van dit ogenblik, moet de voorspellende waarde worden genuanceerd: het is moeilijk om de evolutie van de sterfte, de vruchtbaarheid en vooral de internationale migratie met zekerheid te voorspellen, gezien de onzekerheid van bepaalde situaties in de rest van de wereld. Er dient te worden opgemerkt dat andere instellingen, bijvoorbeeld de Verenigde Naties, andere projecties publiceren die gebaseerd zijn op andere veronderstellingen.

Volgens de projecties van het Planbureau zou de bevolking van België stijgen van 11.322.088 inwoners in 2016 naar 13.471.515 inwoners in 2070, ofwel een toename van 19% in 54 jaar. De veronderstellingen waarvan wordt uitgegaan, zijn een voortzetting van de tendens van het sterftecijfer, een herstel van het vruchtbaarheidscijfer (van 1,7 naar 1,9 kinderen per vrouw tussen 2016 en 2070) en een aanhoudende internationale migratie (tussen 120.000 en 140.000 immigraties per jaar), die zich vanaf 2030 stabiliseert (125.000 immigraties per jaar).

Figuur 18. Evolutie van het natuurlijk saldo en van het migratiesaldo in België tussen 2000 en 2070. Bron: Planbureau.

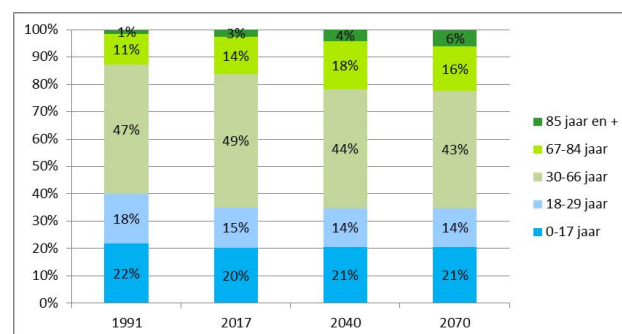
Volgens die projecties zou het migratiesaldo (het verschil tussen het aantal immigraties en het aantal emigraties) in België een sterk daling kennen en terugvallen tot het niveau van het begin van de jaren 2000 (Figuur 18). Die projectie berust op de hypothese dat de immigratie uit derde landen op lange termijn meer dan de helft van de totale immigratie naar België zou vertegenwoordigen wegens de demografische groei in die landen. Die stijging

zou worden gecompenseerd door de daling van de immigratie vanuit de nieuwe EU-lidstaten, waarvan de economie na verloop van tijd aantrekkelijker zou zijn, en door een emigratie die dezelfde tendensen zou volgen als de immigratie. Het natuurlijk saldo (het verschil tussen het aantal geboorten en het aantal overlijdens) zou als gevolg van het overlijden van de talrijke en bejaarde leden van de baby-boomgeneraties dalen tot in 2050. Daarna zou de natuurlijke groei weer stijgen door het effect van het herstel van het vruchtbaarheidscijfer, zoals dat ook bij een herstel van een economische crisis het geval is.

In 2070 zou België volgens de ramingen van het Federaal Planbureau dus een heel ander demografisch profiel vertonen dan nu het geval is. De demografische groei zou vooral te maken hebben met het herstel van de natuurlijke groei, terwijl de migratiestromen in de loop der decennia zouden zijn afgenomen. Indien het migratiesaldo ongeveer 15.000 immigraties meer zou tellen dan emigraties, zou het natuurlijk saldo een geboorteoverschot van 28.000 vertonen (Figuur 18).

De demografische veroudering zou versnellen tot in 2040 en zich daarna stabiliseren tot in 2070 (Figuur 19). Terwijl in 2017 1 persoon van 67 jaar wordt geteld per 4 personen van 18-66 jaar, zou die verhouding in 2040 1 per 2,6 bedragen. Wanneer we de totale bevolking bekijken, zouden de personen van 67 jaar en meer 22% van de Belgische bevolking uitmaken in 2070, terwijl dit cijfer in 2017 nog 17% bedraagt.

Figuur 19. Structuur per leeftijdsgroep van de Belgische bevolking. Bron: Planbureau.

TAKE AWAY

- ✓ De groei van een bevolking hangt af van zijn natuurlijke groei, met andere woorden het aantal geboortes ten opzichte van het aantal overlijdens, en van zijn migratiegroei, namelijk de evolutie van het aantal immigraties ten opzichte van het aantal emigraties.
- ✓ De EU-28 wordt gekenmerkt door een geringe natuurlijke groei, en zelfs door een nulgroei in 2016. Het gevolg daarvan is een vergrijzing van de bevolking, die op haar beurt sociaaleconomische uitdagingen met zich meebrengt, zoals de betaling van pensioenen en van ouderenzorg.
- ✓ De EU-28 vertoont een positieve migratiegroei (2,4 per 1.000 inwoners in 2016) waarvan de totale groei van haar bevolking afhangt.
- ✓ De vergrijzing en de internationale migratie zijn geen twee onafhankelijke en op zichzelf staande verschijnselen. Er worden grote verschillen vastgesteld tussen de diverse lidstaten van de EU-28 en er kunnen drie situaties worden onderscheiden:
  - Frankrijk wordt gekenmerkt door een hoog vruchtbaarheidscijfer, in vergelijking met de rest van West-Europa, terwijl een beperkt aantal migranten wordt onthaald.
  - Duitsland wordt bijzonder hard getroffen door de vergrijzing, maar zijn demografische groei wordt verzekerd door een sterke migratiegroei.
  - België neemt een middenpositie in, met een opkomende vergrijzing en een relatief gestage migratie.

Myria, het Federaal Migratiecentrum, is een onafhankelijke openbare instelling. Het analyseert migratie, verdedigt de rechten van vreemdelingen en strijdt tegen mensenhandel en mensensmokkel. Myria komt op voor een overheidsbeleid dat steunt op feitenkennis en respect voor de mensenrechten.

Myria wil de meest actuele cijfers rond migratie in België toegankelijk maken en ervoor zorgen dat iedereen ze gemakkelijk begrijpt en kan gebruiken. Het verwerkt en analyseert daartoe informatie die afkomstig is van verschillende gegevensbronnen. Op die manier wil Myria beleidsmakers, wetenschappers, media én burgers bewegen tot een dergelijk onderbouwde visie.

Myria stimuleert en ondersteunt ook de academische wereld om verder wetenschappelijk onderzoek naar de migratiestromen te doen. Zo zagen talrijke studies het licht met de steun van Myria.

(Her)ontdek onze Myriatics:

<http://www.myria.be/nl/cijfers/myriatics>

- ✓ Myriatics #1 (oktober 2015): *De asielcrisis van 2015: cijfers en feiten*
- ✓ Myriatics #2 (december 2015): *Immigrant, vreemdeling of Belg van vreemde origine?*
- ✓ Myriatics #3 (maart 2016): *Nieuwe migraties uit Oost-Europa: focus op de Roemenen, Polen en Bulgaren*
- ✓ Myriatics #4 (juni 2016): *Migratie in cijfers*
- ✓ Myriatics #5 (september 2016): *70 jaar Italiaanse immigratie... en meer!*
- ✓ Myriatics #6 (december 2016): *Is migratie gendergerelateerd?*
- ✓ Myriatics #7 (juni 2017): *Migratie in cijfers*
- ✓ Myriatics #8 (november 2017): *Migratie- en asielstromen: de cijfers ontrafeld*

Bibliografische verwijzingen

- Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek (2018). Demografische vooruitzichten 2017-2070, Bevolking en huishoudens.
- Jayet, H., Ragot, L., & Rajaonarison, D. (2001). L'immigration : quels effets économiques ? Revue d'économie politique, 111(4), 565-596.
- Le Bras, H (2008). L'avenir démographique de l'Europe. Notes de synthèse. Policy Department Economic and Scientific Policy, European Parliament. Online rapport: https://emigratecaportuguesa.files.wordpress.com/2015/05/demographicfutureofeuropa_fr.pdf
- Manço, A., & El Bey, S. O. (2017). Politiques migratoires en Europe et en Belgique : quels coûts et bénéfices économiques ? L'apport de l'Autre : Dépasser la peur des migrants, 41.
- Pison, G. (2009). Le vieillissement démographique sera plus rapide au Sud qu'au Nord. Population & sociétés, 457, 1-4.
- Pison, G. (2011). Deux enfants par femme dans la France de 2010 : la fécondité serait-elle insensible à la crise économique?. Population & Sociétés, (476).
- OESO/EU (2014), Gérer les migrations économiques pour mieux répondre aux besoins du marché du travail, Editions OCDE.
- Salles, A., & Letablier, M. T. (2013). La raison démographique dans les réformes de politiques familiales en France et en Allemagne. Politiques sociales et familiales, 112(1), 73-88.

Koningsstraat 138 Rue Royale • B-1000 Brussel – Bruxelles

www.myria.be @MyriaBe www.facebook.com/MyriaBe